

Saffraanexport vanuit de Afghaanse papavereconomie

Nederland stimuleert op kleine schaal saffraanteelt in de Afghaanse provincie Uruzgan. Hier stelt zich de vraag wat de exportmogelijkheden zijn van saffraan voor Afghanistan, waar papaver het belangrijkste exportproduct is. Saffraan kan goed verbouwd worden in Afghanistan, maar de vooruitblik op saffraanexport op grote schaal vanuit Afghanistan is minder positief.

In oktober 2007 is er een delegatie van VNO-NCW naar Afghanistan geweest om gesprekken te voeren over de mogelijke bijdragen van het Nederlandse bedrijfsleven aan de wederopbouw van Afghanistan. Vervolgens werd op 17 december 2007 in de Malietoren de net opgerichte Werkgroep Economische Wederopbouw Afghanistan (WEWA) voorgesteld aan de ministeries van Economische Zaken, Buitenlandse Zaken en Defensie, het bedrijfsleven en Nederlandse ngo's.

Een van de projecten gericht op de wederopbouw in Uruzgan geeft steun aan de productie van saffraan, het duurste kruid dat er is; een zakje saffraan van slechts 0,05 gram kost in een Nederlandse supermarkt al zo'n 1,25 euro.

Saffraan wordt gewonnen uit een soort krokusbloem, de *crocus sativus*. Het zijn de gedroogde, rode stigma's van de bloem. Iedere bloem bevat drie van deze draadjes. Voor één kilo saffraan moeten circa 150.000 bloemen geoogst worden (UNDP, 2005). De saffraanbloemen groeien uit bloembollen. Nederlandse telers hebben, dat zal niemand verbazen, op dit terrein iets te bieden. De Nederlandse onderneming *Growing Sales Exchange* (GSE) heeft in 2007 circa honderd ton saffraanbollen aan 128 boeren in Uruzgan geleverd, goed voor ongeveer 25 hectare saffraanteelt. Het bedrijf gaat ervan uit dat met de juiste teeltmethoden een oogst gehaald kan worden van vijftien tot twintig kilo per hectare, wanneer de saffraan volledig in productie is (tegenover circa vier kilo bij traditionele methodes) (Van Andel, 2007). De ngo DACAAR, die al enkele jaren betrokken is bij saffraanteelt in Afghanistan, ging in 2006 uit van een opbrengst van circa tien kilo per hectare (Wyeth, 2007). Bij een wereldmarktprijs van vierhonderd tot duizend dollar per kilo zou dit tot inkomsten van vierduizend tot tienduizend dollar per hectare leiden, een legaal alternatief voor de pa-

paverteelt, die 5.200 dollar per hectare opbrengt (UNODC, 2007).

Saffraan wordt dan ook wel het rode goud genoemd. Om te kunnen beoordelen in hoeverre saffraan daadwerkelijk een geschikt economisch alternatief vormt in Afghanistan, zou gekeken moeten worden naar de wereldmarktprijs, internationale concurrentie en markttoegang, de arbeids- en kennisintensiteit en benodigde infrastructuur en investeringen. Maar de vooruitzichten voor een dergelijk project zijn natuurlijk ook sterk afhankelijk van de veiligheidssituatie en de politieke ontwikkelingen in het land, die ten grondslag liggen aan de instandhouding van de papavereconomie. Deze aspecten blijven hier buiten beschouwing.

De wereldmarktprijs

De prijs die voor saffraan betaald wordt fluctueert sterk. Zo schoot mede door een slechte oogst in Iran de prijs recent sterk omhoog. In 2007 kreeg de Afghaanse boer zo'n twaalfhonderd dollar voor een kilo saffraan, aldus de deelnemers van de tweede saffraanconferentie in Herat van 18 tot 21 november 2007, terwijl deze prijs in 2006 op vierhonderd tot vierhonderdvijftig dollar en in 2005 op driehonderd dollar per kilo lag (Wyeth, 2007). Deze anekdotische prijsgegevens uit Afghanistan lijken eenzelfde lijn te volgen als de sterk fluctuerende wereldmarktprijs. Vermeende of werkelijke verschillen in kwaliteit zorgen eveneens voor prijsverschillen, waardoor men niet kan spreken van de wereldmarktprijs. Of deze stijgende lijn ook de toekomstige wereldmarktprijs zal bepalen, hangt af van de internationale concurrentie.

Internationale concurrentie en markttoegang

De productie voor de wereldmarkt heeft zich de afgelopen jaren steeds meer geconcentreerd in Iran. In 2005 kwam 94 procent (230 ton) van de wereldproductie uit dit land (Ghorbani, 2007). Spanje is

als de belangrijkste wereldproducent in een rap tempo vervangen door Iran. In het begin van de jaren zeventig groeide saffraan nog op zesduizend hectare in Spanje tegen drieduizend hectare in Iran. Tegenwoordig neemt de saffraanproductie slechts tweehonderd hectare in Spanje in beslag, maar is het areaal in Iran gegroeid tot vijftigduizend hectare (Crocusbank

Een van de projecten gericht op de wederopbouw in Uruzgan geeft steun aan de productie van saffraan

GERD JUNNE EN BERTINE KAMPHUIS
Hoogleraar Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam en voormalig onderzoeker voor Altai Consulting in Afghanistan

Project). De Iraanse productie vindt bijna volledig plaats in de provincie Khorasan, waar deze sector zorgt voor werkgelegenheid voor meer dan 85.000 huishoudens, oftewel bijna een half miljoen mensen (*Iran Daily*, 2004). Deze provincie grenst aan Afghanistan.

Men heeft in Iran zwaar ingezet op de productie van saffraan.

De Iraanse media belichtten Afghanistan de afgelopen jaren al als een geduchte rivaal, terwijl de jaarlijkse Afghaanse saffraanproductie in aantallen kilo's, en niet in tonnen, wordt geschat.

Spanje produceert tegenwoordig niet meer dan 0,3 tot 0,5 ton saffraan, vooral in de regio Castilla-La Mancha (Crocusbank Project). Spanje maakt gebruik van de eeuwenoude reputatie van zijn eigen saffraan en verpakt en herexporteert inmiddels een groot deel (veertig tot vijftig procent) van de Iraanse saffraan (Ghorbani, 2007). Het Iraanse product wordt dus verkocht als Spaanse saffraan. Ondanks dat Iran de wereldproducent is, bepalen Spaanse handelaren grotendeels de handel.

Naast Castilla-La Mancha, zijn in de EU verder Kozani (Griekenland) en Sardinië (Italië) de enige gebieden waar een noemenswaardige hoeveelheid saffraan geproduceerd wordt, intussen in Griekenland meer dan in Spanje. In Kozani is de jaarlijkse productie van zes à twaalf ton geheel in handen van een coöperatie, die tegenwoordig tweeduizend leden telt, verdeeld over veertig dorpen in het district (Greek Red Saffron). De saffraan uit Spanje, Griekenland en Italië, respectievelijk de Azafrán de la Mancha, Krokos Kozanis en Zafferano dell'Aquila, geniet Beschermd Oorsprongsbenaming binnen de EU. Vanuit het Europees regionale ontwikkelingsfonds is recentelijk onderzoek gefinancierd naar de mogelijkheden voor ondersteuning van de saffraanproductie in deze drie Europese streken, die gekenmerkt worden door een zwakke economische structuur en een te sterke afhankelijkheid van de landbouw (EU, 2008a en 2008b). Vergrijzing en ontvolking van deze traditionele landbouwgebieden in combinatie met concurrentie uit lagelonenlanden staan de bloei van de saffraansector in de weg. Innovatie, mechanisatie en normen over kwaliteit en traceerbaarheid zouden de sector ten goede komen. Indien de EU, ofwel de individuele lidstaten, deze traditierijke productie wil beschermen tegen internationale concurrentie door zich binnen de EU in te zetten voor traceerbaarheidsnormen, dan zou dit de kansen voor saffraanexport vanuit

Een boer heeft al tamelijk snel inkomsten en kan ook op een klein veld met saffraan experimenteren

ton geproduceerd (AFP, 2007). De saffraanproductie in Kasjmir is ernstig in de problemen geraakt, aan de ene kant doordat de markt overspoeld werd door saffraan uit Iran en aan de andere kant door onwetenschappelijke productiemethoden, slecht uitgangsmateriaal en een plantenziekte waardoor de bollen in de grond verrotten. Aanhoudende droogte heeft de situatie verder verergerd (SKUAST-K, 2008; Hussain, 2005).

De ervaringen in Kasjmir maken ook een ander risico duidelijk. Juist de hoge kwaliteit van de saffraan uit dit gebied heeft het aantrekkelijk gemaakt om nepproducten op de markt te brengen: de saffraan wordt vermengd met andere producten of met saffraan van een mindere kwaliteit, en vervolgens als pure Kasjmirsaffraan verkocht. Vanwege het ontbreken van een functionerend kwaliteitssysteem zijn dergelijke praktijken ook in Afghanistan niet uit te sluiten. Enkele gevallen van dergelijk bedrog zouden de goede naam van saffraan uit Afghanistan voor jaren kunnen besmetten.

Saffraan uit Spanje, Griekenland en Kasjmir zijn bekende merken. Hiermee moet saffraan uit Afghanistan gaan concurreren. Zolang de Afghaanse productie nog minimaal is en de risico's voor reputatieschade groot zijn, kan Afghaanse saffraan waarschijnlijk beter via Iran of Spanje de wereldmarkt op gaan. De keerzijde is dat de Afghaanse boer niet de hoogst mogelijke prijs krijgt voor zijn product.

Arbeids- en kennisintensiteit en benodigde infrastructuur

De productie van saffraan is buitengewoon arbeidsintensief. Dat is ook de reden waarom het wereldmarktaandeel van Spanje zo dramatisch is gedaald. Daarbij gaat het niet alleen om het plukken van de bloemen, maar ook om het uit de bloemen halen van de saffraandraadjes. Voor een kilo saffraan zijn hiervoor circa 430 manuren, of in dit geval vaak vrouwen, nodig (UNDP, 2005). De bloemen moeten binnen een periode van ongeveer twee weken, in de vroege ochtend voor negen uur, geplukt worden (Gohar en Wyeth, 2006). Het gaat dus met name om seizoensarbeid, in een periode dat er weinig andere landbouwactiviteiten plaatsvinden.

Het verbouwen van saffraan is niet kennisintensief. Maar om een hoger rendement te behalen en de saffraanproductie daadwerkelijk tot een aantrekkelijk alternatief te maken voor de papaverteelt moeten de boeren wel voldoende geschoold zijn in plant- en oogstmethodes. Hiervoor worden ze door verschillende organisaties, zoals DACAAR en GSE, opgeleid.

Een groot voordeel van saffraan is de gunstige prijs-gewichtverhouding. Een groot gedeelte van Afghanistan is moeilijk te bereiken, vaak alleen via paden die voor ezels begaanbaar zijn. Saffraan is gemakkelijk te transporteren en bederft niet snel. De draadjes worden eerst gedroogd, maar daarna kan er eigenlijk, mits goed verpakt, niet veel meer misgaan. Dit is zeker een groot voordeel tegenover andere mogelijke alternatieve producten. Het is lastiger om het uitgangsmateriaal ter plekke te bezorgen dan de saffraanoogst af te voeren. Maar als eenmaal een lading saffraanbollen gearriveerd is, dan is dat probleem voor een langere periode opgelost, aangezien de saffraanbollen zich vermenigvuldigen.

Zolang de Afghaanse productie nog minimaal is en de risico's voor reputatieschade groot zijn, kan Afghaanse saffraan waarschijnlijk beter via Iran of Spanje de wereldmarkt op gaan

Investeringshorizon

In een land waarvan de toekomst zo onzeker is, is het een belangrijk punt of de productie een lange aanloopfase nodig heeft. Bij granaatappelen, abrikozen of amandelen ligt er drie tot vier jaar tussen het planten en de eerste oogst, en duurt het zes tot zeven jaar voordat de plant volop in productie is (UNDP/Afghanistans Ministerie van Handel, 2004). Voor saffraan ligt dit anders. De bollen worden in augustus/september geplant, waarop de eerste bloemen in november/december worden geoogst en de maximale productie vaak al plaatsvindt in het tweede en derde jaar. Een boer heeft daarom al tamelijk snel inkomsten en kan ook op een klein veld met saffraan experimenteren, naast andere activiteiten.

Indien een Afghaanse boer met de productie van saffraan wil beginnen, dan vormen de prijs van de saffraanbollen en hun transportkosten al snel een aanzienlijk bedrag, dat voor hem niet gemakkelijk op te brengen is. Stel dat iemand een hectare voor de productie van saffraan wil gebruiken. Dan zou daarvoor, afhankelijk van de plantmethode, twee tot vier ton aan saffraanbollen nodig zijn. DACAAR adviseerde in 2006 om zo'n twee ton bollen per hectare te planten, terwijl GSE circa vier ton per hectare plant (Gohar en Wyeth, 2006). Een kilo bollen kost, afhankelijk van de kwaliteit en het land van oorsprong (Afghanistan, Iran of Nederland), zo'n een tot zeven dollar, ofwel zo'n 2.000 tot 28.000 dollar per hectare. Maar deze hoogste prijs is tot nu toe niet door de Afghaanse boeren betaald, aangezien zij deze bollen in het kader van ontwikkelingsprojecten hebben gekregen, al dan niet op voorwaarde dat zij over een aantal jaren eenzelfde aantal kilo bollen teruggeven. Daarnaast zijn eventueel nog aanvullende investeringen nodig voor kunstmest en bestrijdingsmiddelen.

Het gaat dus niet alleen om de mogelijkheden van productie en afzet, maar ook om de beginfinanciering om de productie op te kunnen starten. Boeren die zich verplichten om papaver te verbouwen, ontvangen vaak een aanzienlijk voorschot, hebben een verzekerde afzetmarkt (een soort termijncontract), krijgen technische assistentie, maar zitten hierdoor ook vaak vast: de opgedane papaverschuld kan niet afbetaald worden met het verbouwen van legale gewassen. Alleen als er soortgelijke faciliteiten kunnen worden geschapen voor andere producten en de boeren dus een totaalpakket voor hun bestaanszekerheid wordt aangeboden, zullen zij de overstap wagen. Zelfs als de eindprijs van een alternatief product als saffraan aantrekkelijker blijkt dan die van papaver, zullen zij anders toch papaver blijven verbouwen.

Conclusie

In deze vooruitblik werden de exportmogelijkheden van saffraan uit Afghanistan tegen het licht gehouden. Aan de ene kant lijkt saffraanteelt een ideaal alternatief te bieden voor het verbouwen van papaver. De opbrengst per hectare zou groter kunnen zijn dan die bij de papaverteelt. De productie is arbeidsintensief, biedt ook veel werkgelegenheid voor vrouwen, en het eindproduct is niet bederfelijk en kan gemakkelijk getransporteerd worden. Het is echter de vraag of de export uit Afghanistan een plaats op de wereldmarkt kan veroveren. Op de wereldmarkt heeft Iran bijna een monopoliepositie verworven als saffraanproducent, terwijl Spanje in de handel domineert. Dit kan kansen bieden voor Afghanistan als producent van merkloze saffraan die via Iran of Spanje de wereldmarkt op gaat, maar kan op termijn ook verhinderen dat Afghaanse saffraan zelf een merkartikel wordt. Ook de aanloopproblemen in Afghanistan moeten onderkend worden: er is nogal een forse investering nodig om met de productie van saffraan te kunnen beginnen. Als hiervoor geen geschikte krediet-faciliteiten geschapen worden, dan wordt het moeilijk om saffraan op grote schaal te produceren. De overstap van papaver naar saffraan vraagt om een totaalpakket aan faciliteiten, waarin het economisch potentieel van saffraan slechts een kleine rol speelt.

LITERATUUR

- AFP (2007) *Rain shortage threatens prized Kashmir saffron*. Srinagar, India, 1 december.
- Andel, P. van (2007) *Saffraan, het 'rode goud'*. NRC online, 18 december.
- Crocusbank Project. *Why Saffron?* <http://www.crocusbank.org/Index18En.htm>.
- EU (2008a) *Saffron*. <http://www.europeansaffron.eu>.
- EU (2008b) *Rural development programmes in 4 regions of Spain*. Memo/08/266, 23 april.
- Ghorbani, M. (2007) *The economics of saffron in Iran*. *ISHS Acta Horticulturae*, 739, 321-331.
- Gohar, A. en P. Wyeth (2006) *Saffron production and farmer perceptions in Pashtun Zarghun District of Herat*. Ongepubliceerd manuscript, ICARDA/Research in Alternative Livelihoods Fund.
- Greek Red Saffron. <http://greekproducts.com/saffron/index.html>.
- Hussain, A. (2005) *Saffron industry in deep distress*. *BBC News*, Srinagar, India, 28 januari.
- Iran Daily (2004) *What prospects for saffron farmers?* 21 november.
- Sheri Kashmir University of Agricultural Sciences, Kashmir (SKUAST-K) (2008) *Saffron mission of Jammu and Kashmir*. Presentatie. <http://agricoop.nic.in/Kharif%202008/J&K-Main.ppt>.
- UNDP/Afghanistans Ministerie van Handel (2004) *Market sector assessment in horticulture (Phase 2-3, Feasibility Studies and Business Plans)*. New York: UNDP.
- UNDP (2005) *Market sector assessments: SME Development*. New York: UNDP.
- UNODC (2007) *Afghanistan 2007 annual opium poppy survey*. Wenen: UNODC.
- Wyeth, P. (2007) *A strategy for promoting saffron exports*. Ongepubliceerd manuscript, april ICARDA/Research in Alternative Livelihoods Fund.